

УДК 377.091.12.091.313:005.336.5

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.116-124](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.116-124)

Кошіль Оксана Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної і вищої освіти Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України

Koshil Oksana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Vocational and Higher Education of the Central Institute of Postgraduate Education of the State Higher Educational Institution «University of Education Management» of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9121-1297>

E-mail: koshil.o.p@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано проблему проєктної діяльності педагогів закладів фахової передвищої освіти як чинника професійного розвитку та підвищення якості освіти. Зважаючи на теоретичний аналіз наукових публікацій, уточнено поняття «педагогічне проєктування». Здійснено теоретичний аналіз поняття «проєктна діяльність», наведено основні підходи до її тлумачення у наукових публікаціях та відображено власне визначення окресленої проблеми. Зазначено, що проєктування в освітній галузі – це створення як широкомасштабних проєктів, спрямованих на вирішення актуальних проблем в галузі освіти, так і проєктів модернізації освітнього процесу конкретного закладу освіти. Обґрунтовано доцільність впровадження проєктного навчання в закладі освіти. Доведено, що проєктна діяльність зумовлює становлення та розвиток особистості в умовах освітнього закладу. Обґрунтовано необхідність формування проєктної компетентності педагога закладу фахової передвищої освіти, яку визначено через комплекс специфічних навичок і умінь. Окреслено шляхи формування проєктної компетентності у викладачів закладів фахової передвищої освіти. Виокремлено закономірності проєктної діяльності педагога закладу фахової передвищої освіти, визначено її ключові аспекти, розглянуто умови, які забезпечують успішність такої діяльності. Охарактеризовано структурні компоненти проєктної діяльності педагога закладу фахової передвищої освіти в контексті його професійної діяльності.

Ключові слова: проєктування; педагогічне проєктування; проєктне навчання; проєктна діяльність; професійний розвиток;

проектна компетентність.

Koshil Oksana

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF PROJECT ACTIVITY OF TEACHERS OF PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. *The article analyzes the problem of the project activity of teachers of professional pre-higher education institutions as a factor of professional development and improving the quality of education. Taking into account the theoretical analysis of scientific publications, the concept of «pedagogical design» has been clarified. A theoretical analysis of the concept of «project activity» is carried out, the main approaches to its interpretation in scientific publications are given, and the actual definition of the outlined problem is reflected. It is noted that design in the field of education is the creation of both large-scale projects aimed at solving current problems in the field of education, as well as projects of modernization of the educational process of a specific educational institution. The expediency of implementing project-based learning in an educational institution is substantiated. It has been proven that project activity determines the formation and development of personality in the conditions of an educational institution. The necessity of forming the project competence of a teacher of a professional pre-higher education institution, which is defined through a set of specific skills and abilities, is substantiated. The ways of forming project competence among teachers of institutions of professional pre-higher education are outlined. The regularities of the project activity of a teacher of a professional pre-higher education institution are singled out, its key aspects are defined, and the conditions that ensure the success of such activity are considered. The structural components of the project activity of the teacher of the professional pre-higher education institution in the context of his professional activity are characterized.*

Key words: *designing; pedagogical design; project training; project activity; professional development; project competence.*

Постановка проблеми, її актуальність. Війна, процеси вимушеної міграції, глобалізації, євроінтеграції, зумовлюють впровадження змін у підходах до освіти і науки. Всупереч викликам сьогодення освіта має стати ключем до мобілізації ресурсів і можливостей для майбутнього, допомогти особистості знайти своє місце в нових реаліях. Функціонування системи освіти, у тому числі й фахової передвищої, в умовах воєнного часу характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Сьогодні проектні технології набувають широкого впровадження в освіті, оскільки активізують навчальну діяльність здобувачів освіти, забезпечують баланс між теоретичними та прикладними знаннями, дослідницький, пошуковий характер освітнього процесу,

формування ключових, загально професійних та професійних компетентностей.

Проектна діяльність педагогів закладів фахової передвищої освіти пов'язана з реалізацією запланованих змін у педагогічній дійсності. Її об'єктами стають різноманітні явища і процеси, що відбуваються в цій дійсності. До них відносяться освітні системи різного масштабу та їхні окремі компоненти; педагогічні процеси всіх видів та їхні окремі компоненти; зміст освіти на всіх рівнях її здійснення; освітній, виховний та інформаційно-комунікативний простір; соціально-педагогічне середовище; система педагогічних відносин; усі види педагогічної діяльності; професійні та соціально-особистісні компетенції, професійна позиція, педагогічні (освітні) ситуації, якість педагогічних об'єктів (процесів).

У широкому розумінні універсальним критерієм якості розроблення та застосування проектних технологій є покращення життя, що виявляється у створенні суспільно корисних продуктів діяльності. Сучасні викладачі, реалізуючи своє право на авторські підходи, власний вибір, проектування технологій навчання, мають усвідомлювати, що проектне навчання стає важливою складовою сучасної освітньої парадигми, готуючи здобувачів освіти до активної участі в суспільстві та успішної реалізації у різних сферах життя. Актуальність задекларованої проблеми полягає у тому, що розвиток проектної діяльності викладача закладу фахової передвищої освіти сприятиме оптимізації ресурсів, забезпеченню високої якості навчання та досягненню стратегічних цілей у сфері освіти. Впровадження проектного навчання в закладі освіти забезпечить позитивні зміни як для здобувачів освіти, так і для педагогів, а також самого закладу освіти.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Проблема проектної діяльності педагога та її вплив на ефективність освіти займає одне з пріоритетних місць у педагогічній науці й практиці. Різні аспекти проектної діяльності розглядаються у працях вітчизняних вчених: П. Андруховця, Л. Василевської, Г. Іванюк, О. Коберника, Л. Лук'янової, І. Петрової, О. Прашко, С. Сисоевої, Л. Хоружої, А. Цимбалару, О. Ярошинської та ін. Методи, стратегії та інструменти педагогічного проектування вивчають зарубіжні вчені: С. Белл (S. Bell), П. Ортіс-Вільчїс (P. Ortiz-Vilchis), А. Рамірес-Арельяно (A. Ramirez-Arellano), Д. Бенерозо (D. Beneroso), Дж. Робінсон (J. Robinson), К Сантос (C. Santos), Е. Рибська (E. Rybska), К. Марневік (C. Marnewick), Л. Алвес (L. Alves), П. Рібейро (P. Ribeiro), Р-Дж. Мачадо (R-J. Machado), чії праці спрямовані на розвиток кращих практик у сфері освіти та підвищення якості освіти.

Мета статті – проаналізувати теоретичні та практичні аспекти проектної діяльності педагогів закладів фахової передвищої освіти як чинника професійного розвитку та підвищення якості освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасною тенденцією розвитку освітнього процесу в коледжах є пошук нових шляхів

використання технологій у навчанні, застосування розмаїть онлайн-ресурсів, інтеграція віртуальної реальності, штучного інтелекту та інших новітніх технологій, спрямованих на ефективність та інтерактивність освітнього процесу. Відтак, для педагогів закладів фахової передвищої освіти стає особливо важливим проектування педагогічної діяльності, передбачення наслідків її перетворення.

Однією з основних ідей, що відображає сутність поняття «педагогічне проектування», є його прагматична спрямованість на результат, який буде отримано в процесі вирішення проблеми та можливість застосування цього результату в освітній діяльності. Завдяки своїм феноменальним особливостям педагогічне проектування як цілісна освітня технологія забезпечує: набуття нових знань та досвіду; вдосконалення комунікативної компетенції; створення умов для залучення до активного пошуку та усвідомленого вибору шляхів самореалізації; формування професійної компетентності. Проектне навчання спонукає студентів ставити запитання, розвиває допитливість, схильність до мислення, уміння формулювати та вирішувати проблем, а також заохочує студентів до навчальної та дослідницької діяльності (Bell, 2010).

Розглядаємо педагогічне проектування як результативну освітню діяльність, спрямовану на вирішення проблем розвитку особистості під час освітнього процесу. Зважаючи на теоретичний аналіз наукових публікацій, уточнюємо поняття «педагогічне проектування» як прогностичну освітню діяльність педагога, що покликана забезпечити реалізацію ідей гуманістичної особистісно-зорієнтованої системи освіти; створення проектів, спрямованих на вирішення актуальних проблем в освіті; модернізацію освітнього процесу на різних рівнях, в тому числі конкретного закладу освіти. Отже, можемо стверджувати, що саме проектна діяльність зумовлює становлення та розвиток особистості в умовах освітнього закладу.

І. Єрмаков, аналізуючи значення проектної діяльності в освітньому процесі, стверджує, що «проектна діяльність сприяє вихованню конкурентоспроможності, життєво компетентної, соціально мобільної особистості, яка вмє вирішувати проблеми, ефективно виконувати життєві та соціальні ролі» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 717).

Призначення педагогічного проекту полягає у зміні педагогічної практики. У цьому контексті проектна діяльність в освіті – це свідоме конструювання та впровадження в життя педагогічних інновацій. Погоджуємось з думкою Г. Іванюк, що проектна діяльність це – «прогностична освітня діяльність педагога, яка ґрунтується на розробленні дидактичної системи й відповідних дидактичних процесів, які мають характер інноваційної освітньої практики для педагога» (Іванюк, 2016, с. 525).

Проектна діяльність належить до унікальних способів людської практики, пов'язаної із передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою наслідків реалізації задумів. Проектування виступає як творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 717).

Л. Хоружа визначає проектну діяльність як «спосіб розвитку творчості, самостійності, прагнення до ідеально-перспективного перетворення світу за допомогою креативних дій і операцій у процесі створення конкретного продукту – проекту ідеального та реального» (Хоружа, 2006, с. 13).

До цінних ознак проектної діяльності в освіті, Л. Лук'янова відносить спрямованість її на розвиток в особистості пізнавальних навичок, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, узагальнювати та інтегрувати знання, отримані з різних джерел у процесі теоретичного і практичного навчання (Лук'янова, 2009).

В Енциклопедії освіти розкрито феномен проектної діяльності, яка дозволяє формувати й розвивати специфічні навички проектування, а саме вчити: проблематизації (розгляду проблемного поля та виділенню підпроблем, формулюванню головної проблеми та задачі, яка випливає з цієї проблеми); цілепокладанню та плануванню діяльності; самоаналізу та рефлексії (самоаналізу успішності та результативності вирішення проблеми проекту); презентації своєї діяльності та результатів; вмінню готувати матеріал для проведення презентації в наочній формі, використовуючи для цього спеціально підготовлений продукт проектування; пошуку потрібної інформації, виокремленню та засвоєнню необхідного знання з інформаційного поля; практичному застосуванню знань, умінь, навичок у різноманітних, у т. ч. й нетипових, ситуаціях; вибору, освоєнню та використанню адекватної технології створення продукту проектування; проведенню дослідження (аналізу, синтезу, висуванню гіпотези, деталізації та узагальненню)» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 717).

Базуючись на наукових положеннях щодо сутності проектної діяльності, можемо зробити висновок, що така діяльність будується від результату, тобто і структура проекту, і послідовність етапів вибудовуються стосовно до конкретного завдання. Теоретично проектна діяльність завжди спрямована на розвиток та якісні зміни ситуації (системи).

Таким чином, проектну діяльність педагогів можна розглядати як: практико-орієнтовану діяльність особистості, спрямовану на розв'язання життєво значущої проблеми; процес створення конкретних проектів, що спрямовують практичну навчальну діяльність та прогнозують її результати;

прогностичну освітню діяльність педагога, що покликана забезпечити реалізацію ідей гуманістичної особистісно-зорієнтованої системи освіти.

Педагог закладу фахової передвищої освіти здійснює проектну діяльність у різних варіаціях: організовує освітні проекти; є розробником або виконавцем освітнього проекту в закладі освіти; проектує авторські освітні програми і курси; є експертом проекту в колег.

Відповідно до Оперативного плану міністерства освіти і науки України на 2024 рік, однією із стратегічних цілей є: сприяти впровадженню в програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти тем із менторства, фасилітації, тренерства, проектного менеджменту (Оперативний план міністерства освіти і науки України на 2024 рік, 2024).

Проектний менеджмент в освіті визначаємо як підхід до організації освітнього процесу, який базується на методах та принципах управління проектами, який дозволяє ефективно планувати, виконувати та контролювати різноманітні освітні проекти, забезпечуючи їхнє успішне завершення. Проектний менеджмент застосовують у різних аспектах освіти, від організації навчальних курсів та програм до впровадження нових методик навчання, розвитку освітніх платформ, що сприяє збільшенню ефективності та якості освітніх послуг, а також стимулює креативність та інновації в галузі освіти. Відтак, виникає необхідність формування проектної компетентності педагога закладу фахової передвищої освіти, як у контексті моделювання авторських інноваційних освітніх програм, так і в контексті необхідності самоузагальнення власного професійного досвіду.

Проектну компетентність педагога закладу фахової передвищої освіти визначаємо через комплекс навичок і умінь: аналізувати дані, конкретизувати освітні цілі; подавати навчальний матеріал у вигляді моделей діяльності та співвідносити моделі з досвідом студентів; конструювати варіанти освітньо-пізнавальної діяльності студентів, забезпечуючи ефективність та результативність їхнього навчання; моделювати мотиваційні та особистісно-розвивальні ситуації в освітньому процесі; оцінювати та використовувати ресурси освітнього середовища закладу освіти; здійснювати кореляцію структури освітнього процесу відповідно до викликів; планувати власну професійну діяльність відповідно до освітніх цілей.

Забезпечення розвитку проектної компетентності у викладачів закладів фахової передвищої освіти включає різноманітні підходи та стратегії. Пропонуємо наступні шляхи формування проектної компетентності у викладачів закладів фахової передвищої освіти: професійні тренінги та семінари (організація тренінгів, семінарів, курсів, створення спеціалізованих курсів та програм з проектної діяльності для викладачів); менторство та коучинг (створення системи менторства, де досвідчені викладачі, які вже успішно використовують проектну діяльність,

допомагають «новачкам» у впровадженні цього підходу); підтримка досліджень та інновацій (стимулювання викладачів до проведення досліджень у галузі проєктного навчання, а також впровадження новаторських методик та технологій в освітній процес); інтеграція в навчальні програми та плани елементів проєктної діяльності; оцінка та відстеження прогресу проєктної діяльності викладача. На нашу думку, впровадження охарактеризованих шляхів формування проєктної компетентності у викладачів закладів фахової передвищої освіти, в результаті забезпечить професійний розвиток педагогів та сприятиме підвищенню якості освіти майбутніх фахівців.

Вважаємо за доцільне зазначити, що успішній проєктній діяльності педагога закладу фахової передвищої освіти сприяють наступні умови: наявність позитивної мотивації у педагога; наявність проєктної компетентності; створення середовища для впровадження проєктної діяльності; врахування особливостей проєктного задуму і конкретика шляхів його реалізації; моніторинг проєктної діяльності.

На основі аналізу наукової літератури виокремлюємо закономірності проєктної діяльності педагога закладу фахової передвищої освіти: вибір стратегії проєктування визначається індивідуальним стилем педагога; проєктування освітнього процесу залежить від індивідуальних особливостей студентів; якість та ефективність проєкту залежить від гармонійного поєднання всіх компонентів освітнього процесу: психологічного, інформаційного, інструментального, технологічного, управлінського.

Розглядаючи проєктну діяльність як компонент професійної діяльності педагога закладу фахової передвищої освіти, визначаємо її ключові аспекти: цільове спрямування (проєктна діяльність має бути спрямована на досягнення конкретних цілей і завдань, які визначені в рамках професійної діяльності); результативність (успішне виконання проєктів вимагає досягнення певних результатів, що сприяють визнанню професійних цілей); компетентність (учасники проєктної діяльності повинні мати необхідні знання, навички і вміння для ефективного виконання завдань проєкту); колективна співпраця (багато проєктів вимагають спільної роботи різних фахівців, що забезпечує успішне виконання завдань проєкту); інноваційність (проєктна діяльність сприяє розвитку та впровадженню нових ідей, методів та технологій у професійній сфері); оцінювання і вдосконалення (після завершення проєкту важливо провести оцінювання результатів і визначити можливості для подальшого вдосконалення професійної діяльності).

Досліджуючи проєктну діяльність педагога закладу фахової передвищої освіти в контексті його професійної діяльності, вирізняємо структурні компоненти такої діяльності: мотиваційний компонент (комплекс мотивів, що спонукають до проєктної діяльності: професійні мотиви,

мотиви самореалізації, прагнення до професійного саморозвитку); праксеологічний компонент (методична майстерність; уміння моделювати освітні ситуації, які максимально наближені до реальних життєвих ситуацій; уміння діагностувати освітні потреби та можливості студентів, здійснювати корекцію освітнього процесу; створення безпечного освітнього середовища); рефлексивний компонент (здатність критично оцінювати свою власну педагогічну діяльність, виявляти сильні та слабкі сторони у своїй роботі, визначати області для подальшого вдосконалення; аналіз власних думок, почуттів та дій у процесі взаємодії зі студентами та колегами; постійне самовдосконалення; розвиток особистісно-професійних якостей: емпатія, комунікативність, толерантність, творчість, вміння працювати в команді).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, здійснивши аналіз теоретичних та практичних аспектів проектної діяльності педагогів закладів фахової передвищої освіти, зазначимо, що в цілому проектну діяльність педагогів коледжу можна вважати ключовою складовою професійної діяльності, що проявляється у творчості педагога, у безперервному вдосконаленні мистецтва навчання, розвитку і виховання особистості. Реалізація конкретних проектів у закладі освіти, які спрямовані на вирішення актуальних проблем, забезпечить не тільки досягнення позитивних змін на локальному рівні, але й задовольнить запити споживачів освітніх послуг, а на глобальному рівні забезпечить високу якість навчання та досягнення стратегічних цілей у сфері освіти.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у впровадженні інноваційних освітніх технологій формування і розвитку проектної компетентності педагогів закладів фахової передвищої освіти у процесі підвищення кваліфікації та самоосвіти.

Список використаних джерел

- Іванюк, Г. (2016). Підготовка майбутніх вихователів до проектування розвивального середовища засобами SMART-технологій. *Молодий вчений*, 4(31), 524-528.
- Кремень, В.Г. (Ред.). (2008). Енциклопедія освіти. Київ : Юрінком Інтер.
- Лук'янова, Л. (2009). Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*, (10), 16-21.
- Оперативний план міністерства освіти і науки України на 2024 рік (2024). Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/Plany.roboty/2024/29.03.2024/Operativn.plan.MON.2024.1.pdf>
- Хоружа, Л. (2006). Проектна культура вчителя: етичний компонент. *Шлях освіти*, (4), 11-15.
- Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future. *The Clearing House*, 83, 39-43. DOI: 10.1080/00098650903505415.

References (translated and transliterated)

- Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future. *The Clearing House*, 83, 39-43. DOI: 10.1080/00098650903505415 [in English].
- Ivaniuk, H. (2016). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do proiektuvannya rozvyvalnoho seredovyshcha zasobamy SMART-tekhnologii [Preparation of future educators to design a developmental environment using SMART technologies]. *Molodyi vchenyi*, 4 (31), 524-528 [in Ukrainian].
- Khoruzha, L. (2006). Proektna kultura vchytelia: etychnyi komponent [Project culture of the teacher: ethical component]. *Shliakh osvity*, 4, 11-15 [in Ukrainian].
- Kremen, V.H. (Eds.). (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- Lukianova, L. (2009). Tekhnolohiia orhanizatsii proektnoi diialnosti [Technology of project activity organization]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 10, 16-21 [in Ukrainian].
- Operatyvnyi plan ministerstva osvity i nauky Ukrainy na 2024 rik [Operational plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine for 2024]. (n.d.). *mon.gov.ua*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/Plany.roboty/2024/29.03.2024/Operativn.plan.MON.2024.1.pdf> [in Ukrainian].

УДК 37.041

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.124-137](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.124-137)

Кравцова Наталія Вікторівна
– аспірантка кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. академіка І.А. Зязюна, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Kravtsova Nataliia – PhD Student of the Department of Pedagogy and Psychology of Social Systems Management named after Academician I. Ziaziun of the National Technical University «Kharkiv Polytechnical Institute»

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-5406-9025>

E-mail: kravtnat@gmail.com

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ МАШИНОБУДІВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей. Проаналізовано визначення дефініції «самоосвітня компетентність», особливості професійної діяльності майбутніх інженерів-машинобудівників. Підкреслено сучасні тенденції науково-технічного прогресу в машинобудівній галузі, які вимагають від фахівців сформованої самоосвітньої компетентності та їх готовності до